

САДРЖАЈ:

Пројекти и верификација	2
МАКРОЕКОНОМСКИ ПРЕГЛЕД	3
Регионални развој	
Сјеверозапад	5
Сјевероисток	6
Југоисток	7
Сарајево	8
Централни	9
Нова мрежа агенције за развој	9
ФИНАНСИЈЕ И ФИСКАЛНИ СЕКТОР	
Пореска реформа	9
Буджет	10
ПОЉОПРИВРЕДА	
Ветеринарство	11
Фитосанитарна област	11
СТАТИСТИКА	13
КОМУНАЛНИ СЕКТОР	
Енергетика	13
ЈАВНИ СЕКТОР И ЕКОНОМСКА ТРАНЗИЦИЈА	
Здравство	14
Приватизација	15
Пословно окружење	15
Булдожер	17
ТУРИЗАМ	18
НАЈНОВИЈЕ ЕКОНОМСКЕ ИНФОРМАЦИЈЕ ЗА БиХ	20

ИНСПЕКТОР ДОЛАЗИ

Овај Економски билтен објављен је у складу са овлашћењима лорда Paddy Ashdown-а, Високог представника.

Главни уредник: Patrice Dreiski, Замјеник Високог представника и шеф економског одјела, OHR;

Технички уредник: Almira Kulagić, економско одјељење, OHR;

Дизајн: Samir Mujković, одјел за ресурсе, ICT секција, OHR.

За питања и објашњења молимо контактирајте:

economic.newsletter@ohr.int

Провјери и верифицирај

Водећи чланак у билтену за овај квартал односи се на нечејероватну чињеницу да уноточ десетинама хиљада туриста, који су похрлили у Мостар овога лjeta да присуствују церемонији отварања Старог моста, органи власти из подручја туризма били су у стању да забиљеже додатних 6,000 посјетилаца. Босна и Херцеговина успјешно привлачи све више и више туриста али због расцјепкане статистике, политика развоја туризма заснива се само на нагађању. Тај огроман број недокументованих људи који долазе у земљу засигурно се није одразио на износ боравишне таксе коју су органи власти наплатили – што значи да осим губитка пријеко потребних статистичких података, органи власти губе и очајнички потребан прилив готовог новца.

Све оно што се односи на туризам односи се и на остале привредне гране.

Но ипак рационализација прикупљања статистичких података у Босни и Херцеговини представља веома бевелик задатак који би могао донијети значајне резултате.

Реформа инспекцијског система представља изазов једнако изводљивих размјера. Не укључује неку велику административну промјену; једноставно захтијева примјену разумне количине политичке воље да се изрази и донесе прихватљиво законодавство које ће помоћи у искорјењивању корупције и неефикасности из функције која се налази у самој сржи привредног живота.

Нефикасан инспекцијски систем у БиХ (са превише инспектора, превише инспекција са подијељеним надлежностима) успорава улагања – те се мора ријешити. Пошто инспекције играју кључну улогу у одржавању стандарда у свим аспектима комерцијалних дјелатности, незадовољавајуће стање у садашњем систему и даље подрива проивреду као цјелину.

Реформа инспекција успјешно је проведена у Хрватској, Србији и Црној Гори – а могла би се једнако успјешно уредити и провести у Босни и Херцеговини, само када би се владе и политичари концентрисали на ово питање одмах!

Послови попут прикупљања статистичких података и инспекције можда и нису тако гламурозни – али се њима апсолутно треба бавити. Стално занемаривање ових реформи могло би компромитовати привредни опоравак Босне и Херцеговине. То би представљало грубе политичке погрешке и социјалну неодговорност истински огромних размјера.

Амбасадор Доналд С. Хаус
Први замјеник Високог представника

МАКРОЕКОНОМСКИ ПРЕГЛЕД

Гдје ли су то сви туристи отишли?

У јулу, на хиљаде туриста похрлило је у Мостар да би били свједоцима поновног отварања Старог моста. Неформални подаци указују да је чак 150,000 људи посјетило овај град, у току седмице у којој је мост отворен, Сама церемонија била је готово екстравагантно изведена са прецизношћу и смислом који је изненадио све оне посматраче који су претходно изражавали скептичност.

Овај масован прилив посјетилаца требало је да буде феноменалан за хотелијере и власнике продајних објеката у Мостару и осталим мјестима у земљи. Можда и јест био. Али се то из званичних цифара не може сагледати. Према Заводу за статистику Федерације Босне и Херцеговине, само је 6,000 више страних туриста посјетило Федерацију овога љета у поређењу са претходним.

Дакле гдје су сви ти туристи отишли? Нису отишли у податке Завода за статистике Федерације Босне и Херцеговине, то је сигурно. Нити су њихове драгоцене стране валуте отишле у побољшање туристичке инфраструктуре у Босни и Херцеговини кроз боравишну таксу. А у свјетлу добро документоване неефикасности пореза на промет (који ускоро треба да замијени ПДВ), новац који су ти туристи потрошили на ситнице, шљивовицу и босанску кафу, највјероватније неће бити усмјерен каналима фискалног система за финансирање нових и бољих социјалних услуга.

Отварање Старог моста илуструје значајну потенцијалну снагу и постојећу озбиљну слабост у привреди Босне и Херцеговине. Земља посједује конкурентне ресурсе – Мостар је драгоцен туристичка атракција, а

професионализам церемоније отварања (на којој су се појавили оперски пјевачи, поп звијезде, пјевајући под звијездама на беспријекорном ТВ екрану) показује да не постоји недостатак људи који знају да овај ресурс до максимума искористе. Доиста, церемонија отварања догодила се након тромјесечне туристичке кампање коју је предводио Високи представник те Министар вањских послова, Замјеник министра вањских послова. Тако створен огроман интерес међу тур операторима у Низоземској, Шведској, Њемачкој Француској и Великој Британији. Без сумње, већина страних посјетилаца који су били свједоцима церемоније отварања вратили су се у своје земље силно импресионирани топлином и шармом гостољубивости Босне и Херцеговине (и конкурентним цијенама у поређењу са сусједном Хрватском).

Но пошто административна структура још увијек није у потпуности успостављена, БиХ као цјелина није у стању да искористи овај неочекивани туристички добитак на прави начин. Док су се приходи слили у ограничен број пословних субјеката, за двије три седмице, са обје стране церемоније отварања моста, званична агенција за прикупљање података успјела је да преброји само 6,000 додатних посјетилаца.

Када се узме у обзир ово што се десило у Мостару ове године и што се дешава у Међугорју сваке године, може се стећи утисак колико је овај проблем озбиљан. Исти образац очигледан је у цијелој Босни и Херцеговини.

Када ствари иду како треба (а ствари све боље иду у сектору туризма) често за то не знамо, пошто нема поуздане статистике, која би илустровала шта се дешава. А пошто нема поуздане статистике, утврђивање политике сведено је на методу покушаја и погрешака, који се заснива на доказима који се темеље на ријечима, а не на емпирији.

Једнако је штетно раздвојити стварну привреду и фискалну структуру. Избјегавање пореза, о чему се недовољно извјештава, (велики број хотелијера заборавља пријавити дестине хиљада посјетилаца у току љета) значи да се приход од успјешних привредних сектора не враћа у те секторе, у смислу промоције, обуке и развоја стратегије. У исто вријеме, ендемска природа избјегавања пореских обавеза доноси клими рутинског понашања, па и на ситно, нелегално понашање учинило је толико много да пословна етика и конкуренција у Босни и Херцеговини еродирају.

Ова неповезаност појавног и стварног толико је очигледна ако погледамо цифре о приливу средстава. Често се води расправа о томе да ли је Босне и Херцеговина у тешкоћама због дефицита у платном билансу. Ипак, као што бројке које је објавила Централна банка показују, а мјесечни извјештај ОХР-а истиче, до одговарајућег пада ликвидности привреде Босне и Херцеговине или Монетарног одбора земље није дошло. Напротив, пораст потражње КМ је такав да Централна банка биљежи позитивни биланс у трговању КМ-ом који износи око 3 милијарде КМ у периоду јули 2003 -јули 2004. Ово поткрепљује стални прилив свјежег новца из мјесеца у мјесец.

То значи да власници страних валута и даље мијењају свој новац за домаћу валуту. Кроз активности Монетарног одбора овај се прилив директно преноси као инфузија новца у привреду Босне и Херцеговине. Монетарни показатељи указују да се то у ствари и дешава (иако много спорије од очекивања). Тако, умјесто да дође до катастрофе узроковане трговинским дефицитом, Босна и Херцеговина упије капитал већи од годишењг износа директних страних улагања.

Како је то могуће? Чак и за Свјетски банку то је мистерија. У свом скорашњем документу Свјетска банка износи да је тешко предвидјети платни биланс Босне и Херцеговине због "...значајног тока капитала који не ствара дугове, а вјерује се да је то резултат великим дијелом неидентификованих трансфера, а мањим

дијелом захваљујући ослободу штедњу у страниј валути која се држи у иностранству."

Пошто се ти приливи изгледа не региструју на текућем рачуну веома је вјероватно да наводни катастрофални дефицит можда и није тако лош као што се то на први поглед чини. Мало потвђивана чињеница да новац у ствари улази у земљу је важна када се будућа кредитна способност и могућности јавних улагања Босне и Херцеговине буду разматрали.

Али када новац уђе у земљу, шта се са њим дешава? Ово нас опет враћа на примјер туризма.

Не знамо тачно шта се дешава. У недостатку ефикасних статистичких података морамо се и даље служити методом закључивања. Нове количине свјеже стране валуте непосредно резултирају повећањем количине КМ у оптицају. Ипак, инфлација је и даље занемарљива упркос очигледном повећању прилива и повећаном нивоу личне потрошње.

Стерилизацијске мјере Централне банке (види доље) и чињеница да комерцијалне банке и даље потврђују да нема довољно кредитно способних позајмљивача значе да јака ликвидност није уништила привреду..

Још један фактор који који ради у корист ограниченог инфлаторног утицаја прилива капитала је значајна неискориштеност капацитета у привреди, што се огледа у високој стопи незапослености (чак и најконзервативније процјене ове стопе крећу се око 15 посто). Пошто привреда не функционише пуним капацитетом, велики прилив капитала није имао инфлаторни ефекат. Само онда када привреда почне функционисати скоро пуним капацитетом, а прати је исти темпо запошљавања прејака ликвидност почиње да генерише инфлацију. Због околности специфичних за привреду Босне и Херцеговине, не чини се да за ову ситуацију још дуже вријеме постоје изгледи.

Један дио прилива новца наставља слободан ток као готовина у привреди Босне и

Хрцеговине, док један велики дио завршава у сектору банкарства. Уопште узев, јака ликвидност требало би да утиче на смањење каматних стопа, до чега је у одређеној мјери и дошло (позајмљивачи и депозитари у Босни и Херцеговини уживају много боље стопе од својих пандана у Еуро-зони) ово се односи на депозитаре који полажу новац у банке са каматном стопом 5-6 просто годишње- што је више него што би добили у Франкфурту- и банке које наплаћују 16-18 посто)

Већина полага су изгледа полози “ по виђењу”(за које није потребна најавна прије повлачења) а мјесечна анализа стопа полага по виђењу чини се у складу са онима што се може очекивати од тренда појачане ликвидности у систему – те стопе сада износе 0.85 годишње.

На растући узгон привреде, кога је ,међутим, тешко квантификирати, указује и недавни пораст потрошачких кредита, тренд попраћен порастом пропорције личне потрошње као дијела ГДП-а као и одговарајућим падом личне штедње као дијела ГДП-а. Тај тренд, међутим, стално провјерава Централна банка, која је повисила обавезне резерве банака, тако да ће до краја текуће календарске године резерве износити 10 посто капитала банке о којој се ради, искључујући готовинска средства. Таква политика има двоструку функцију: да стерилише дио потенцијалног вишка капитала у привреди а и да провјери могућу немарност банака које, суочене са превеликом ликвидношћу, могу доћи у искушење да склапају кредитне аранжмане који нису оптимално повољни. Ова пројекција би за последицу имала умањујуће дјеловање на агрегат личне потрошње.

Прилив капитала без сумње даје потицај сивој економији. Чак и површно поређење између величине монетарног прилива и величине биланса које држе банке сугерисала би да доста готовине још увијек није оправдано. Тај невидљиви ликвидни капитал не значи само мање прихода за владу већ значи и одговарајуће подцјењивање многих економских активности које се свакодневно дешавају.

Шта из овога можемо закључити ?

Привреда Босне и Херцеговине се можда развија темпом који је већи од пет посто, што у посљедњих четири године представља норму. Неки сектори, укључујући и туризам можда већ показују знаке раста. Међутим, статистички подаци и наплата пореза су жалосно неадекватни. Управљање валутом је , за разлику од ове ситуације, врхунско, тако да се постижу импресивни резултати. Инфлација није проблем, а постаће проблем тек онда када друга недаћа развоја привреде, незапосленост, престане да буде проблем.

Бићемо у значајно бољем положају када будемо у могућности да одговоримо на једноставно питање: Гдје ли су то сви туристи отишли?

РЕГИЈОНАЛНИ РАЗВОЈ

Сјеверозапад

Већ од самог почетка деведесетих година ЕК све више подстиче и пружа подршку на регионалном нивоу; једна трећина укупног буџета ЕУ (30 милијарди ЕУРА) сада је намијењена регионалном привредном развоју..

Првих 2.8 милиона ЕУРА већ је додијељено БиХ РЕД Фонд-у, а ЕК ја ставила на располагање додатних 3 милиона ЕУРА које на развојне привредне пројекте има намјеру потрошити касније.

Агенцију за регионални развој Сјевероисток основало је 25 марта 2004 године тридесет и пет организација које се баве развојем.

Нацрт стратегије регионалног привредног развоја предочен је 30 јула у Бањалуци, утврђујући начине на које се пословна клима може побољшати, а људски потенцијали развити као кључне приоритете. Наглашава и европску оријентацију региона и значај међу-регионалне (међуопштинске) сарадње.

Привредна регија Сјевероисток покрива 34 општине, од којих су двадесет и једна у Републици Српској, двије у Средњо-босанском кантону, три у херцегбосанском кантону и осам у Унско-санском кантону, површине 17,077 квадратних километара, док се број становника процјењује на 1,101,704. Ту су и 11,281 регистрованих предузећа док званична стопа незапослености износи 37.11 посто.

Нови пословни инкубатор отворен је у Новој Тополи, у току мјесеца августа. Пословни инкубатор у Новој Тополи финансирала је ЕК кроз пројекат ЕУ QUIF, и то је први инкубатор у Босни и Херцеговини у сектору пољопривреде. У септембру је, Клас, предузеће које се бави производњом и продајом прехранбених производа са сједиштем у Сарајеву, отворило је Класов центар у Бањалуци. Ради се о модерном комплексу од 2,200-квадратних метара са пекарном и другим производним објектима, велепродајом и дисконтном продавницом.. Преко пет милиона КМ уложено је у Класов центар, који сада упошљава 35 људи. У центру ће се продавати преко 360 Класових производа, као и производа осталих произвођача, већином из Босне и Херцеговине.

Примјер Класа указује на одржив начин смањења незапослености у сјевероисточном региону, који располаже значајним капацитетима и производњом житарица, меса и месних прерађевина, јаја и поврћа.

Бањалучка пивара инвестирала је 24 милиона КМ у посљедње три године, а погон за пуњење боца чији је капацитет 60,000 боца на сат отворен је 21 септембра 2004 године, чиме су производне могућности повећане на милион хектолитара годишње.

Сјеверозападна привредна регија има конкурентан гео-стратешк и положај, пошто се налази у близини главних прометница Западна Европа - Медитеран-Блиски Исток,

што ојачава могућности привредног развоја региона.

Назначајнији пројекат у региону је реконструкција аутопута Бања Лука – Градишка (веже се на аутопут Загреб-Београд), који је недавно отпочет. Укупно улагање у овај пројекат процјењује се на око 350 милиона КМ. Европска банка за обнову и развој изразила је интерес да подржи овај пројекат са позајмницом у износу од 50 милиона КМ.

Укупна дужина главних путева у сјеверозападном региону износи 1,207 километерс (507 км у Федерацији Босне и Херцеговине, а преосталих 700 км у Републици Српској); ту је и 1,466 км регионалних путева (681 км у Федерацији Босне и Херцеговине, а 785 у Републици Српској). Регионална жељезничка мрежа обухвата четири различита правца у укупној дужини од 399 км (261 км у Републици Српској, и 138 км у Федерацији Босне и Херцеговине). Међународни аеродром Бања Лука има добре изгледе за даљи развој, са концентрацијом на везе са сусједним земљама и земљама југоисточне Европе.

Сјевероисток

Супротно предизборним медијским спекулацијама око Коксаре Лукавац, премијер тузланског кантона Јашаревић и директор коксаре, Бушевац Фаик, објаснили су да је страни улагач, ИСПАТ, проширио своју уговором утврђену улагачку обавезу од 10 милиона уложивши 13.5 милиона КМ. Осим тога, у протекла три мјесеца фирма је уполнила 150 радника.

Осим производње кокса, Коксара Лукавац поново покреће комплементарне погоне за индустријску обраду коксних нуспроизвода, попут умјетних гнојива на бази нитрата, катрана, бензола (који се користи у производњи лијекова, боја и отапала), те средстава за заштиту дрвета.

Улагања попут овога, (укључујући и успјешну приватизацију фабрике цемента у Лукавцу у

којој су учествовале аустријске фирме Алас Интернационал и Асамер Хуфнагл) помогла су подизању животног стандарда домаћег становништва које ради у Коксари Лукавац (1260 запослених) и обезбјеђивању посла за домаће фирме које су као извођачи радова радили на поправци погона. Доиста, ово је знатно утицало на запошљавање у општини Лукавац, гдје је привреда била у стагнацији од 1991 године.

Уз финансијску помоћ Фонда за брзо дјеловање ЕУ Регионална агенција за развој - Сјевероисток основала је информативни центар у септембру, који ће служити као поуздана база података пословних информација из тузланског кантона.

То значи да регија Сјевероисток сада има два информативна центра (други се налази у Брчком) као и Центар за пословне услуге у Зеници. Ово је у складу са са мапом пута ЕУ која се односи на утврђивање стратегије регионалног развоја на сјевероистоку Босне и Херцеговине.

ЕУ РЕД установила је здравствено рекреативни туризам и пољопривредни развој као приоритет у развоју регије сјевероисток.

Везано за здравствени туризам, надлежни министри из тузланског кантона и три општине - Кладањ, Живинице анд Бановићи – заједно раде на иницијативи да се планина Коњух прогласи националним парком. Та заштићена зона користила би се за развој здравствено-рекреативног туризма. Прослављена изворишта минералне воде у овоме крају и већ етаблирана скијалишта обећавају добар основ за развој, а изградња намјенских објеката биће одобрена да би се створили услови за боље кориштење већ постојећих капацитета. Парк ће се простирати на подручју од 8,500 хектара, а закон којим се овај крај сврстава у категорију националног парка биће ускоро на дневном реду кантоналне владе.

Развој пољопривреде почео је да узима маха. Пројекат ЛАМП који финансира УСАИД- (Повезивање пољопривредног тржишта и

произвођача) и даље подстиче бржи раст пољопривреде у сјевероисточном дијелу земље, кроз програм којим се настоји повећати приход локалних пољопривредних произвођача. У низу подсекторских састанака и програма позајмница, ЛАМП ради на јачању тржишних веза између произвођача, удружења произвођача, произвођача хране, и потрошача. Програм је објединио пољопривредне произвођаче из Петрова и Тешња, Градачца и Шамца, Сребренице и Звоорника те Калесије и Бијељине.

ЛАМП је обезбиједио и 500-литарски лакто-замрзивач за Удружење жена пољопривредних произвођача из Тешња, што је за резултат имало потписивање уговора у износу од 250,000-КМ са тузланском мљекарном, и тако подстакло друге донаторе и општинске органе власти да донирају још такве опреме. Осим тога, програм је организовао и састанак произвођача млијека на тему закона о квалитету ЕУ. Ово је нарочито значајно у свјетлу чињенице да само 35 посто потреба Босне и Херцеговине за млијечним производима покрива се из домаће производње а само 22 посто количина произведеног млијека се у ставри откупљује. Очигледно је да за Босну и херцеговину овдје постоје могућности за конкурентност на страном тржишту по конкурентним цијенама.

Узгој јагодичастиг воћа је такошер у експанзији. Шведска фирма Олле Свенссон АБ, која се специјализовала за прераду јагодичастиг воћа, купује јегодичастиг воће из Братунцаи Горажда још од 2000 године. Прошле године ова фирма изградила је у Сребреници-Поточарима погон за замрзавање јагодичастиг воћа капацитета 450 тона. Измеђуосталог, ову је фирму привукао интегрисани приступ узгоју при чему су били укључени пројекти зајмова Путхеран Ворлд Федератион , кредити СИДА-е, а сертификација за производњу органске хране дошла је преко ЕЦОН НГО. Олле Свенссон планира да ојача капацитете на 1500 тона до 2006 године, тако штоће додатних 100 хектара земљишта бити укључено у производњу органског јагодичастиг воћа. Тренутно, Бос Агро Фоод (Олле Свенссон АБ)

запошљава 32 радника и 150 коопераната. Када производња буде достојна оптимум, 2006 године, Бос Агро Фуд ће запошљавати 50 радника са пуним радним временом и од 30 до 40 сезонских радника, а имаће између четири до пет стотина коопераната. Ово представља значајан допринос отварању радних мјеста у локалној заједници а имаће позитиван утицај на подстицање комплементарних пољопривредних пројеката у повратничким насељима источног дијела регије сјевероисток.

Југоисток

У августу ЗУ&РИЦ, трговинско и производно предузеће из Читлука, отворило је нову фабрику за производњу пластичног прибора за јело, отворивши још 14 радних мјеста уз већ раније 48 упослених. Овакво запошљавање, нарочито у производном сектору (радна мјеста у јавној управи сачињавају висок проценат укупног броја упослених у Херцеговини) представља одржив модел за рјешавање стопе незапослености која у овој регији износи 34 посто.

Било је и других, једнако скромних али позитивних, примјера отварања радних мјеста у посљедњем кварталу, укључујући Класову инвестицију од 5.2 милиона у нови мостарски капацитет од кога се очекује отварање 50 нових радних мјеста, док ће у августу фирма Проминвест из Коњица отворити нову фабрику за обраду гранита.

Ово показује да сектор малих и средњих предузећа, који се може сматрати кључним стратешким извором нових радних мјеста, у складу са средњорочним развојним планом Агенције за регионални развој Херцеговине, доиста ради на отварању нових радних мјеста - али се то још увијек не дешава жељеном брзином. Још увијек смо свједоци иселјавања из регије, те радно способни људи траже могућности запошљавања на другим мјестима. Укупан број становника Херцеговине опао је за једну трећину од почетка рата, а економска миграција оставила је у регији непропорционалан број становника

који није у радном односу, што представља значајан притисак за образовање и здравство.

Да би се дала подршка сектору малих и средњих предузећа, нарочито оних производног карактера (тренутно је у регији увоз пет пута већи од извоза) морамо се бавити проблемима недовољно развијене саобраћајне инфраструктуре-у регији има само 124 км аутопута, – (за разлику од путева другог реда). Побољшања у том смислу овисиће о ефикасној политици Босне и Херцеговине о инфраструктури: Коридор 5Ц, на примјер, имаће позитиван утицај на укупан развој регије, али то неће заживјети за још десет година, те у међувремену треба форсирати друге могућности за побољшања ситуације у том погледу.

Подручје у коме су реформе у цијелој земљи дале позитивне резултате јест сектор банкарства, који сада нуди разумније каматне стопе, али банке и даље нерадо посуђују новац подузетницима (велика идеја и мали готовински износ – изгледа се не фаворизују у већини банака у БиХ).

Остварено је значајано инфраструктурно побољшање када је у општини Груде отворена хидроелектрана Пећ Млини, у септембру. Овај пројекат вриједан 60-милиона КМ финансирала је Електропривреда ХЗ ХБ, а снабдијеваће електричном енергијом већи дио Херцеговине.

Развој туризма, сектор у коме Херцеговина ужива компаративне предности у односу на остале дијелове земље, и даље отежава недостатак ефикасне туристичке администрације у цијелој БиХ. На примјер, процјењује се да је Неум у току љета привукао између 250,000 до 300,000 туриста, али званичне цифре- које се користе за процјену наплате боравишне таксе износи 30,000. Диспарат између истине и фикције када је у питању Међугорје још је већи. Око 150,000 посјетилаца било је у Мостару у доба поновног отварања Старог моста, али овај изненадни прилив није могао бити оптимизиран због непостојања развојне стратегија туризма за регију. То је нешто чиме

ће се Регионална агенција за развој изравно бавити када буде објавила свој нацрт стратегије развоја туризма у новембру. Агенција планира успоставити и центар за обуку туристичког особља уз помоћ међународних донатора.

Док би са једне стране и сами могли много учинити, морамо се ослањати на органе власти БиХ који треба да подзму озбиљне кораке да би се олакшао систем туристичких виза за, на примјер, посјетиоце из Средње Европе који долазе на хрватску обалу, а који би можда жељели провести дан или два у БиХ.

Сарајевски регион

У трећем кварталу 2004 године, Агенција за економски развој сарајевске регије радила је на оснивању центара за развој пословања и индустријским зонама у регији, а ради и на пројекту чији је циљ развој обитељских пољопривредних газдинстава.

Пројекат центара за развој пословања слиједи концепт Агенције за развој Актива из Барселоне. Центри се оснивају, између осталог, да би поједноставили компликован и временски дуг процес регистрације новог предузећа. Као такви, имају веома позитиван утицај на развој сектора малих и средњих предузећа.

Надзорници развоја пословања у постојећим пословним центрима у Кисељаку, на Илици и Палама прикупили су све потребне информације везане за обавезно извјештавање финансијских институција, и остале процедуре регистрације које прате успостављање нове фирме. У септембру, СЕРДА је отпочела поступак оснивања центара за развој пословања у свим општинама Агенције за економски развој сарајевске регије. Крешево, Фојница, Соколац и Илијаш - сви су изразили жељу за сарадњом. Тренутно се налазе могућности набавке опреме за ове центре.

Циљ пројекта обитељских пољопривредних газдинстава је отварање 165 нових радних мјеста у сектору производње хране. Пројекат се дијели у двије фазе, у првој се бави производњом млијека, а треба да буде окончан крајем ове године. Крајњи рок пољопривредних произвођача за подношење захтјева за учествовању у пројекту је био август 2004 године. Примљено је укупно 550 захтјева, а у септембру и октобру представник СЕРДЕ задужен за развој пословања посјетио је све подносиоце захтјева.

Партнери за пројекат из мљекарства одабрани су на тендеру објављеном у штампи у јулу мјесецу. Уговор о партнерству склопљен је са Телеоптицовом мљекарском фармом из Сарајева те са мљекаром Драмом из Мокрог-Пале. 14 септембра 2004 године. Мљекаре ће откупљивати уговорене количине млијека по договореној цијени од свих пољопривредних произвођача који учествују у овоме пројекту. Почетна производња у овом пројекту планира се за први квартал 2005 године. Један од основних проблема са којим се сва домаћа и страна предузећа суочавају, како у региону тако и у цијелој Босни и Херцеговини, је изналажење одговарајућих локација за производне капацитете. Подузетници се већ по обичају стављају у ситуацију у којој се нехотице излажу ризику нарушавања прописа о градњи. Недостатак транспарентних и кохерентних прописа којима се уређују индустријски и комерцијални простори остављају лош утисак о Босни и Херцеговини када су у питању улагачи. Осим тога улагачи се често крећу "са ледине" због административних компликација које настају приликом адаптације постојећих пословних простора. То поскупљује почетне трошкове. Намјера пројекта о индустријским зонама јесте да се бави овом проблемима, како би се привукло више улагача и отворило више радних мјеста.

Централна регија

У јулу, часопис Директа страна улагања, који спада у групу часописа везаних за Финанцијал Тимес, сврстао је Централну регију као "

Европску регију будућности “Чланак од једне странице о Централној регији појавио се у издању овога часописа за август/септембар. Ова је информација дошла до 45,000 читалаца, а часопис ће бити подијељен и н годишњој конференцији Свјетске банке /ММФ-а.

У септембру Регионална агенција за развој, РЕЗ објавила је позив за подношење приједлога о економском развоју, а за финансирање успјешних пројеката биће на располагању укупно 100,000 ЕУР-а које је обезбиједила Шведска организација за међународну обнову и развој. Ова средства биће кориштена у пољопривреди, пословним удружењима, задругама и локалним агенцијама за развој. Вриједност појединачних пројеката кретат ће се од 5,000-а ЕУР до 15,000 ЕУР-а.

Нова мрежа агенција за развој

30 септембра основана је мрежа регионалних агенција за развој, и орџан заједнички састанак пет директора РДА(регионалних агенција за развој) -- АРДА (Сјеверозапад), НЕРДА (Сјевероисток) РЕЗ (Централна), СЕРДА (Сарајево), анд РЕДАХ (Југ). Уз подршку ЕУ РЕД тхе РДА-е су успоставиле мрежу која ће им помоћи да постану препознатљивије у јавности, међу заинтересованим странама у економској сфери БиХ те страним и домаћим улагачима. Ова мрежа ће у будућности служити као платформа за размјену информација и искуства међу овим агенцијама.

ФИНАНСИЈЕ И ФИСКАЛНИ СЕКТОР

Порез

У току овога квартала десиле су се многе ствари. У јавном домену, у медијима је доминирао ПДВ при чему се ножда радило о првој расправи послјије Дејтона вођеној у цијелој земљи која није била у потпуности

етнички обојена. Парадокс се састоји у томе да су се неки традиционални противници здружили својим противљењем ПДВ-у.

23 септембра Комисија за буџет и финансије Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине разматрала је читав низ аргумената везаних за валидитет система ПДВ-а заснованог на једној односно више пореских стопа. Сама расправа је понекад билвала жестока, те се Комисија сагласила да одложи доношење одлуке у томе смислу до времена након избора.

Закон о јединственом рачуну и даље напредује и требада буде усвојен по скраћеном поступку.

Значајни кораци подузети су у правцу постизања првих ефективних закона на државном нивоу из области опорезивања када је Управни одбор Управе за индиректно опорезивање 22 септембра усвојио законе о порезу на промет и акцизе на државном нивоу. О тим нацртима закона ће сеускоро расправљати на Вијећу министара, а онда ће ићи на Парламентарну скупштину Босне и Херцеговине.

Доношење тих закона значиће да ће 15 закона на нивоу ентитета односно дистрикта бити замијењено са два закона на државном нивоу – чиме ће бити постигнута већа транспарентност и јасноћа система за индиректно опорезивање. За пословне субјекте биће много лакше радити на основу само једног закона о порезу на акцизе који ће важити у цијелој Босни и Херцеговини.

Усвајање ових закона, заједно са доношењем закона о јединственом рачуну омогућиће коначно укидање веома непопуларног механизна за расподјелу прихода по основу акциза. Најзначајнија препрека за међуентитетску трговину ће тако бити отклоњена.

Треба евидентирати да је значајан напредак у овом кварталу постигнут и у другим подручјима:

- У јулу, регионалне структуре четири регионална центра Управе за индиректно опорезивање, њихово попуњавање особљен те буџет за 2004 годину на основу статута и формуле за расподјелу прихода између Ентитета и Дистрикта Брчко су договорени;
- У августу је Парламент Федерације донио, и у службеном листу објавио, измјене и допуне везане за порез на промет и акцизе које није одобрио Управни одбор. Премијер Терзић предао је овај случај Уставном суду, а Уставни суд је ове незаконите измјене и допуне ставио ван снаге, те сада предстоји коначна ревизија.

Буџет

Трећи квартал ове године је период када се извјештаји о извршењу буџета до детаља изучавају, а активности везане за буџетску политику у наредној фискалној години формулишу.

Буџет Заједничких институција Босне и Херцеговине извршава се у складу са усвојеним буџетом, а тренутно се ради и на припреми буџета за 2005 годину. Највећа неизвијесност везана за буџет за 2005 годину односи се на динамику успостављања нових институција на државном нивоу које се постављају као предуслов за процес европских интеграција. Осим тога, хитна потреба за постизањем пуне функционалности постојећих државних институција има својих буџетских посљедица.

У свјетлу велике овисности буџета Заједничких институција Босне и Херцеговине о трансферима из ентитетских буџета (двје трећине обезбјеђује Федерација Босне и Херцеговине, а једну Република Српска), изузетно је важно вршити праћење ситуације на ентитетском нивоу.

У Федерацији Босне и Херцеговине, унаточ нешто вишем нивоу прихода из године у

годину, требало је извршити ребаланс буџета јер остварени приходи нису били у складу са планираним приходима. Међутим, административни слојеви испод нивоа Федерације Босне и Херцеговине прикупљају знатно више прихода. Непосредна посљедица овога тренда у приходима у Федерацији Босне и Херцеговине - тј пад прихода од царина за Федерацију Босне и Херцеговине и пораст прихода од пореза на промет за кантоне – је да Влада Федерације Босне и Херцеговине има све мањи дио укупних јавних прихода као што је приказано на Табели 1.

Ниво власти	Јан-Ауг 2003	Јан-Ауг 2004	Дио од укупних у 2003	Дио од укупних у 2004
ФБиХ	636,478,965	694,008,934	41,8%	40%
Кантон и	712,105,703	841,778,065	46.9%	48.6
Општине	170,325,782	191,622,370	11.3%	11.4
Укупно	1,518,910,450	1,727,409,369	100	100

Табела 1: Приходи у ФБиХ

Док се чини да се довољно прихода убире на територији БиХ, успјех у настојању изградње државних институција може у коначници овисити о способности реорганизације фискалне архитектуре у земљи, нарочито када се ради о компликованијем трослојном фискалном систему ФБиХ.

Ситуација у Републици Српској је боља, а извршење буџета је нешто ниже од планираног.

ПОЉОПРИВРЕДА

Модернизација и реструктурисање пољопривреде представља један од 16 корака наведених у Студији проводљивости. У контексту израде јасне и досљедне политике трговине БиХ (још један од предуслова из Студије) у пољопривредном сектору у току 2004 године утврђени су сљедећи приоритети:

оснивање тијела за издавање сертификата и одобравање осталих процедура везаних за извоз производа животињског поријекла и функционална оперативност Уреда за фитосанитарна питања БиХ у складу са стандардима ЕУ. Циљ је подстаћи извоз и ојачати стандарде те остварити јединствени економски простор. Међутим, ти приоритети за 2004 годину су краткорочни; да би се удовољило изазовима процеса стабилизације и придруживања, БиХ ће морати покренути и одржати прогресивнију реформу пољопривреденог сектора. Програм структуралног прилагођавања заснован на јасним и утврђеним приоритетима у политици пољопривреде од суштинског је значаја.

Од објављивања Студије проводљивости, профункционисао је Државни уред за ветеринарство, успостављен је Уред за фитосанитарна питања, а утврђенесу и одређене процедуре везане за церификацију, попраћени мјеродавним правним оквиром.

Ветеринарство

Државни уред за ветеринарство је сада оперативан, а механизми везани за сарадњу са Ентитетима у процесу су успостављања. У сарадњи са међународним стручњацима, Државни уред за ветеринарство подузео је кораке везане за утврђивање Програма контроле и заштите здравља животиња на државном нивоу (државна епидемиолошка јединица) те мрежа референцијалних лабораторија и јединствене граничне инспекције на државном нивоу. Из перспективе заштите здравља животиња Програм контроле и заштите здравља животиња на државном нивоу омогућиће јединствен и усклађен приступ контроли, превенцији и искорјењивању болести животиња. Након што овај програм буде сачињен крајем ове године, требаће изнаћи средства за његову provedбу у току 2005 године.

Финансирање органа влатси БиХ већ је обезбијеђено за наставак програма обиљежавања животиња (пројекат чији је

спонсор ЕК), а планира се да у јесен 2004 године отпочне програм обиљежавања животиња широких размјера. Међутим, финансирање тек треба обезбиједити за provedбу националног програма за контролу биолошких резидуума до краја 2004 године, ако БиХ жели испоштовати препоруке Уреда за храну и ветеринарство ЕК и створити предуслове уа извоз производа животињског поријекла у ЕУ.

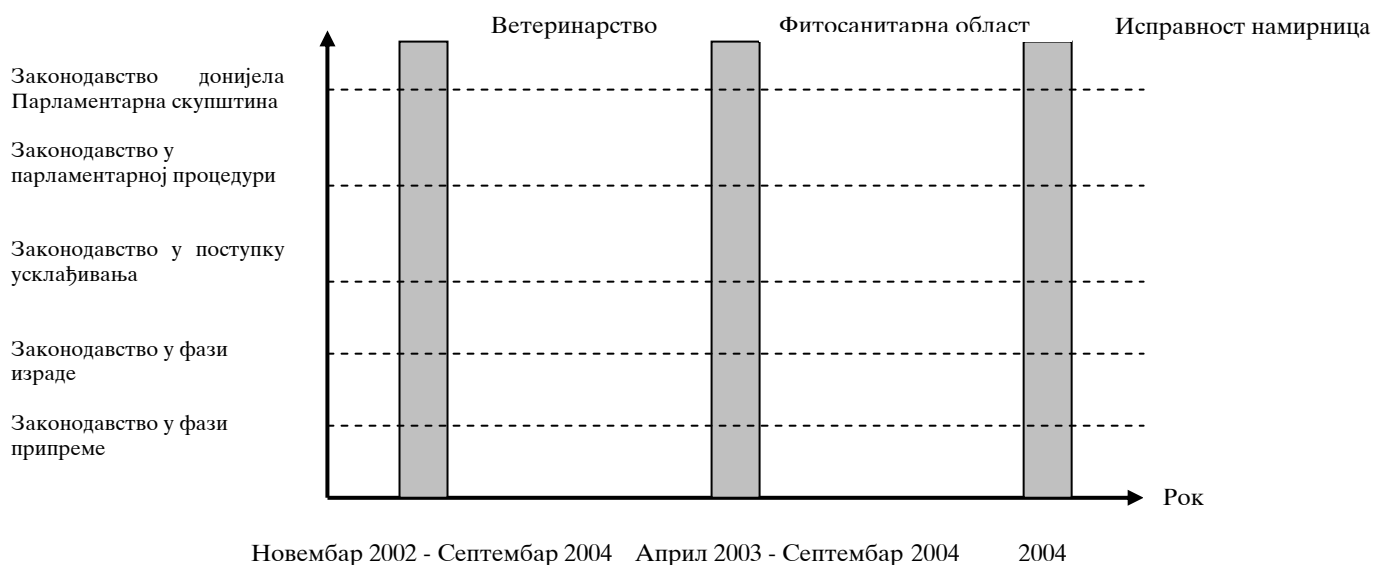
Фитосанитарна питања

Од усвајања Закона о заштити биља Босне и Херцеговине (оквирни закон) у септембру 2003 године, није било значајног напретка у provedби законодавства из фитосанитарне области. Правни оквир је ојачаан усвајањем Закона о вјештачким ђубривима, Закона о правима на врсте биљака, Закона о сјеменима и садницама, Закона о фито фармацији у септембру 2004 године. Усвајање ових закона и њихова provedба омогућиће јачање јединственог економског простора и поштовање препорука ЕК. Успоставља се Уред за фитосанитарна питања БиХ, који треба да замијени постојећи систем подијељене ентитетске надлежности у сектору заштите здравља.

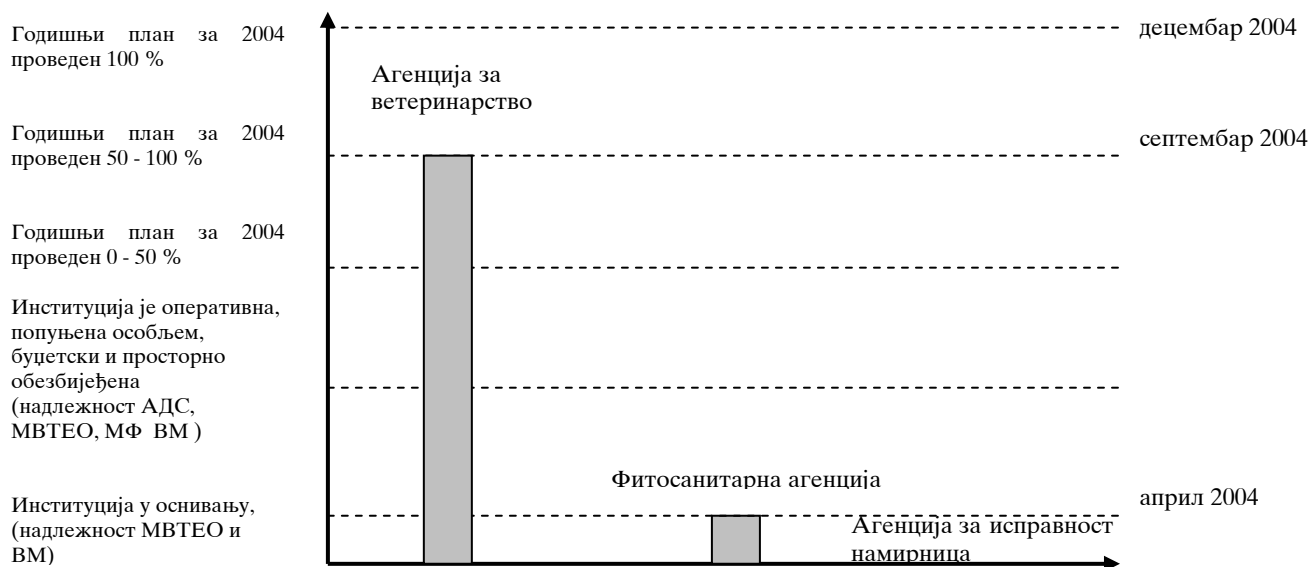
- Доље проказани графикони показују напредак постигнут у фитосанитарној области, ветеринарству и исправности прехранбених поризвода у контексту израде јасне политике трговине БиХ.

Графички приказ успостављања потребног правног оквира за успостављање оперативног институционалног оквира за секторе ветеринарства, фитосанитарну области и исправности намирница.

Графикон који приказује успостављање институционалног оквира (у коме се наводе ефикасност и одговорни орган власти, мјерено степеном испуњења годишњег плана и корацима који су подузети везано за успостављање институција на различитим нивоима власти у БиХ)

Легенда

ЦСА - Агенција за државну службу БиХ; МВТЕО - Министарство вањске трговине и економских односа; МФ - Министарство финансија и трезора; ВМ - Вијеће министара

СТАТИСТИКА

Проведба Закона о статистици има за циљ стварање функционалног статистичког система са јасно разграниченим одговорностима и механизмима за координацију потребних за поуздан статистички систем. Успостављање таквог система представља предуслов из Студије проводљивости.

Најновије информације о постигнутом напретку

- Напредак од новембра 2003 године везан за развој поузданог статистичког система и provedбу Закона о статистици Босне и Херцеговине крајње је ограничен.
- Јасно разграничене одговорности и механизми за координацију нису утврђени.
- Закон о статистици прогласио је Високи представник 2002 године, Парламентарна скупштина Босне и Херцеговине усвојила га је 26 априла 2004 године, а објављен је и у службеним листовима
- Одмах по усвајању овога закона, Парламентарна скупштина Босне и Херцеговине усвојила је измјене и допуне овога закона да би укључила другог замјеника директора Агенције за статистику Босне и Херцеговине.
- Радна мјеста директора Агенције за статистику Босне и Херцеговине и замјеника директора су оглашена за попуњавање, али због политичких неслагања није било могуће извршити попуњу ових радних мјеста.
- Коначно, 16 септембра 2004 године Вијеће министара је поставило директора и два замјеника.
- Агенција за статистику Босне и Херцеговине није извршила попуњу радних мјеста у складу са својим плановима за 2004 годину.

- Извјештај Уреда за ревизију Босне и Херцеговине био је негативан позивајући се на лоше буџетско планирање, лоше извршење буџета као и управљање; недовољну попуњеност особљем, као и неодговарајуће процедуре при јавним набавкама.
- Ако новопостављено руководно особље Агенције за статистику Босне и Херцеговине не подузме ефикасније кораке у провођењу законодавства из области статистике (т.ј. Статистичко Вијеће Босне и Херцеговине, ојача капацитете Агенције за статистику Босне и Херцеговине и почне израду статистичких података на нивоу државе) Босна и Херцеговине ће се суочити са значајним проблемима.

КОМУНАЛНИ СЕКТОР

Енергетика

10 октобра десио се историјски догађај за европски сектор електричне енергије: ресинхронизација, или реконекција двију зона УЦТЕ.

Савез за координацију преноса електричне енергије координира ову операцију и успостављање мреже за пренос електричне енергије од Португала до Пољске и од Белгије до Румуније и Грчке. Мрежа УЦТЕ-а осигурава безбједно снабдијевање електричном енергијом око 500 милиона људи у једној од највећих синхронизованих интерконекција мрежа електричне енергије у свијету. Веома комплексан систем који укључује 24 европске земље састоји се од око 200,000 км 400 киловолтних и 220 киловолтних далековода, на стотине производних капацитета који су директно увезани у систем, као и на стотите подстанци.

Синхрона интерконекција значи да се поједини системи увезују и заједнички функционишу на истој фреквенцији, а једни другима могу помагати уколико у неком систему дође до поремећаја. Исто тако то значи ако дође до поремећаја већих размјера

у овом овако увезаном систему његова стабилност такођер може бити угрожена. У септембру 1991 године, конекције између западног и источног дијела бивше Југославије биле су прекинуте због ратних дејстава. Тако су настале двије синхроне зоне УЦТЕ-а, чија је граница пролазила кроз Босну и Херцеговину. Поновна конекција, тзв. ресинхронизација, ове двије зоне УЦТЕ-а након много година припрема (које су укључивале и рехабилитацију неколико високонапонских далековаода и подстанца у Босни и Херцеговини) десила се 10 октобра 2004 године. Осим поновног “увезивања” ових двију зона, овдје се ради и о придруживању нових земаља под окриље УЦТЕ-а чиме је настала једна од највећих синхроних зона у свијету.

Реформа сектора енергетике у Босни и Херцеговини једно је од кључних подручја којима се бави Студија проводљивости Европске комисије и од изузетно је великог значаја да Босна и Херцеговина покаже напредак у овој значајној реформи.

Босна и Херцеговина је потписала Атински Меморандум о разумијевању (2002 и 2003 године) везан за успостављање регионалног тржишта енергетике са циљем успостављања интегрисаног регионалног тржишта електричне енергије и обезбјеђивања укључивања овако интегрисаног тржишта у унутрашње тржиште електричне енергије ЕУ. Сходно томе, укључивање Босне и Херцеговине у унутрашње тржиште електричне енергије ЕУ може се посматрати као први практичан корак Босне и Херцеговине у ЕУ.

Атински меморандуми, којима се успостављају и политичке обавезе, биће замијењени правно обавезујућим документом. Директива која се односи на преговоре о овоме правно обавезујућем документу усвојена је на Вијећу Европске уније 17 маја 2004 године. Европска комисија израдила је нацрт споразума о коме су у посљедњих неколико мјесеци расправљале земље потписнице Меморандума о разумијевању. На основу тих расправа,

Комисија ће израдити споразум, који ће представљати полазиште за формалне преговоре између земаља о којима се ради и Европске комисије.

Реформа сектора електричне енергије која се тренутно проводи у Босни и Херцеговини слиједи Директиву ЕУ о електричној енергији а циљ јој је да испуни све услове потребне за успостављање регионалног тржишта. Стога је од кључне важности за Босну и Херцеговину да , када су у питању изгледи везани за интеграцију у ЕУ , успјешно и у роковима испоштује све аспекте ове реформе.

У том циљу значајан корак је учињен када су усвојени и у службеним новинама објављени Закон о предузећу за пренос електричне енергије и Закон о независном оператору система . Ови су закони сада у примјени.

ЈАВНИ СЕКТОР И ЕКОНОМСКА ТРАНЗИЦИЈА

Здравство

Иако су домаћи органи власти чинили одређене реформске напоре уз подршку неколико међународних организација, тренутна ситуација у здравству и даље је сложена. Систем здравствене заштите још увијек није у стању да испуни чак ни најосновније потребе становништва. Већина проблема односи се на финансирање здравства. Веома низак ниво наплате доприноса, значајан број неосигураних грађана, високи оперативни трошкови фондова за здравствено осгурање - нарочито у Федерацији – као и недостатак транспарентности представљају препреке финансирању система здравства. Систем се одликује и ниским квалитетом здравствених услуга, њиховом недоступношћу и неједнакошћу.

У Федерацији, пружање услуга по основу осигурања драстично се разликује од кантона до кантона због разлика у приходима по

основу здравства. Те разлике међу кантонима понекад износе и више од 65%.

Често, чак и најједноставнији случајеви шаљу се на лијечење у сусједне земље, што на неки начин представља финансирање дијагностичке опреме у тим земљама, док иста опрема у БиХ и даље застарјева. Прошле године је Завод за здравствену заштиту РС потрошило 28 милиона КМ на здравствену заштиту грађана из РС који су се се лијечили у Србији и Црној Гори.

Ако се у обзир узме чињеница да приходи за сектор здравства долазе већином од наплата по основу доприноса са здравствену заштиту, конкретни кораци у правцу успостављања механизма за побољшање наплате хитно су потребни. У том смислу јачање званичне привреде мора се сматрати приоритетним.

Смањење оперативних трошкова фондова за здравствено осигурање и контрола потрошње на макро нивоу установљавањем одговарајућих уговорних механизма, такођер би помогло јачању финансирања система здравства.

Утврђивање основног пакета здравствених услуга у склопу здравственог осигурања у великој би мјери докинуло неједнакост у пружању услуга међу кантонима у Федерацији.

У БиХ и даље постоје два потпуно одвојена здравствена система, без доказа о ентитетској сарадњи на обједњавању стратегије система здравства. Када би таква стратегија била усвојена, пружање здравствених услуга могло би у цијелој земљи бити оптимизирано.

Приватизација

Процес приватизације је у протеклом кварталу показао скроман напредак у Федерацији Босне и Херцеговине. Ситуација у Републици Српској је још лошија.

Активности везане за споразум о заједничком улагању стратешког инвеститора и БХ Стеел-

а успјешно је завршена. Потписано је још уговора о приватизацији, између осталих и уговор о приватизацији сарајевске мљекарне Милкос.

Након два неуспјела тендера, Натрон Маглај је јошједна фирма која тражи улагача по принципу заједничког улагања. Тренутно су у току разговори са заинтересованим инвеститорима.

У Републици Српској није забиљежен напредак у периоду о коме се извјештава. Напротив, избор новог директора Дирекције за приватизацију Републике Српске, који је трајао шест мјесеци, није дао резултата и формално је поништен из процедуралних разлога. Ово покреће озбиљна питања о заинтересованости Владе Републике Српске за приватизацију предузећа и привлачење улагања у овај Ентитет.

Стварање бољег пословног окружења: Законодавство

Оквирни закон о регистрацији предузећа

Парламентарна скупштина Босне и Херцеговине донијела је нови Оквирни закон о регистрацији предузећа 29 јула 2004 године. Ентитетске владе морају усвојити законодавство утврђено усвојеним оквирном законом у року од 90 дана да би се поступак регистрације предузећа поједноставио. Брзо усвајање у ентитетима послаће јасан сигнал међународним и домаћим инвеститорима да су органи власти озбиљни у намери да створе конкурентно пословно окружење у Босни и Херцеговини.

Нови оквирни закон о регистрацији предузећа помоћи ће у стварању јединственог економског простора, а Босну и Херцеговину приближити ЕУ успостављањем јединственог, бржег, ефикаснијег и транспарентнијег система регистрације предузећа. Нови систем регистрације функционисаће у цијелој земљи, а сертификати издати на основу тога система важиће у цијелој Босни и Херцеговини.

Нови систем ће значајно смањити вријеме потребно за регистрацију неке фирме. То ће донијети двоструку корист. Фирме ће бити у могућности да се брже покрену и тако брже отварају нова радна мјеста. Осим тога, закон ће помоћи да се веома лош утисак о Босни и Херцеговини, као земљи неефикасне бирократије, која се индиферентно односи према потребама модерног пословања, а који влада међу потенцијалним инвеститорима и у земљи и иностранству значајно измијени.

Реформа регистрације предузећа дио је кредита Свјетске банке намијењеног регистрацији предузећа, подржаног повољном позајмницом од 44 милиона америчких долара. Прва транша овога зајма пуштена је 2002 године, друга, у вриједности од 25 милиона америчких долара, биће пуштена након успјешне provedбе реформе из подручја регистрације предузећа и инспекције.

Одјељење за међународни развој из Велике Британије учествовао је у реформи путем консултантских услуга, које су пружене у области регистрације предузећа.

Ентитети и Брчко сада морају увести законодавство у складу са Оквирним законом Босне и Херцеговине тако да нови систем регистрације предузећа може профункционисати до 31 децембра 2004 године.

Оквирни закон о рачуноводству и ревизији

Парламентарна скупштина Босне и Херцеговине усвојила је Оквирни закон о рачуноводству и ревизији 29 јуна 2004 године. Овај је закон у складу са директивама и праксом ЕУ и успоставиће једнообразни скуп међународних рачуноводствених стандарда и метода извјештавања. Овим ће се законом највјероватније ојачати повјерење инвеститора.

Нови закон налаже ентитетима и Дистрикту Брчко да примијене међународне рачуноводствене стандарде и међународне стандарде који се односе на ревизију. Оквирни закон укључује одредбе које

ентитети и Дистрикт Брчко морају усвојити у својим законима. Ово се законодавство мора донијети врло хитно.

Годинама, пословање у Босни и Херцеговини је штетовало због парохјалне, исцјепкане, монополистичке и лоше информисане професије рачуновођа и ревизора. Нови закон нуди могућност да се оне рачуновође и ревизори који желе постати дијелом заједнице рачуновођа и ревизора ЕУ усаврше и подигну ниво својих вјештина и квалитет услуга. Законом се подиже ниво стандарда у професијама, а као нуспроизвод највјероватније ће се проширити могућности зараде за ефективне рачуновође и ревизоре.

Закон о јавним набавкама Босне и Херцеговине

Парламентарна скупштина Босне и Херцеговине донијела је овај закон 27 септембра 2004 године.

Закон о јавним набавкама, усклађен са ЕУ Ацquis и најбољом међународном праксом, омогућујући једнообразне прописе у цијелој Босни и Херцеговини када је у питању обављање јавних набавки. Одговорност за набавке и даље је на органима који ступају у уговорне односе.

Законом се утврђује ефикасан и независан механизам везан за систем правдања информисања и праћења јавних набавки који ће подстицати ефикаснији надзор и бољу буџетску контролу. Осим тога, законом се успостављају свеобухватни и кохерентни provedбени прописи, и омогућава бољи приступ информацијама о јавним тендерима.

Реформа инспекција

Реформа система инспекција у Босни и Херцеговини иницирана је 2000 године. Главни је циљ било бављење корупцијом која је владала у ланцу између министарстава и пословних субјеката које надгледају. Ентитетски нацрти закона о инспекцијама покушавају уредити инспекцијске процедуре и ускладити праксу у оба ентитета.

До сада, неефикасан и за корупцију погодан инспекцијски систем у Босни и Херцеговини представља главни елемент лошег утицаја на улагања. Кључни привредни проблем је у томе да -- интегритет (или недостатак интегритета) инспекцијског система у великој мјери утиче на комерцијални живот. Ако реформа инспекцијског система не успије, то ће се погубно одразити на остале реформе. Узмимо на примјер сектор пољопривреде: Инспектори у шумарству и инспектори за заштиту околиша тренутно имају апсолутна овлашћења. То значи да могу помагати или одмагати пословним субјектима. Исто важи и за тржишне инспекторе. Предвидљива последица ових произвољних овлашћења је да огроман број пословних субјеката више воли да функционише као сива економија у настојању да избјегне пажњу инспектора (између осталог). То значи да садашњи инспекцијски систем постиже управо супротне ефекте од оних због којих постоје: умјесто да подстичу климу повољну за пословање, инспектори спречавају оперативни потенцијал предузећа, што значи да спречавају и отварање нових радних мјеста.

Не само да инспектори имају недодговарајући обим овлашћења, него их осим тога има и превише -- преко 2000 за цијелу Босну и Херцеговину. То је због преклапања надлежности. На примјер, тренутно у Федерацији Босне и Херцеговине, постоје инспектори за пољопривреду, шумарство/ловство, заштиту вода и околиша, а сви они врше сличне послове. Исто се може рећи и за инспекције из подручја урбанизма и градитељства. Намјера овога закона је да дефинише послове и поступке везане за многе (али не и све) инспекције у Босни и Херцеговини. Пошто се покушава извршити вредновање конкретних процедура и описа послова, консолидације би се могла посматрати као једини разуман начин бављења овим питањем. Консолидација инспекција омогућавала би да се сличне инспекције обављају у исто вријеме (а не засебно, јер то представља беспотребно велик терет за предузећа), а да се потребне инспекцијске функције не укидају.

Закон се, међутим, не бави свим тим питањима на оптималан начин, а пројекат реформе инспекција суочава се са значајним препрекама, које спречавају улазак у фазу парламентарне процедуре. Уставност Нацрта закона о инспекцијама Федерације Босне и Херцеговине је, на примјер, била доведена у питање. Федерација и десет кантона уживају специфичне и подијељене надлежности, при чему и једни и други имају примарну контролу над одређеним подручјима привреде. У свјетлу тога, поједине инспекције нису у стању обављати своје послове (на нивоу Федерације), пошто би се радило о кршењу одредаба Устава Федерације Босне и Херцеговине. ОХР покушава да изнађе најбоље рјешење за реформу инспекција у БиХ.

Ова ситуација у Босни и Херцеговини је јединствена. Реформа инспекције успјешно је проведена у Хрватској, Србији и Црној Гори. Проблем у Босни и Херцеговини састоји се у томе да је екстензивни административни систем произвео множење инспекција, које се преклапају и конкуришу једна другој, а што, јасно, иде на штету пословног окружења. То је питање којим ће се најхитније и уз одговарајућу мјеру политичке воље требати бавити -- неуспјех у реформи инспекцијског система компромитоваће целокупан реформски процес у Босни и Херцеговини.

Булдожер

Трећа фаза
Булдожера почела је
07. јула 2004.г. Њен
циљ је искористити
енергију и консолидовати механизме који су
успостављени у првој и другој фази. Током
треће фазе, Булдожер Комисију све више
покрећу локалне структуре. Међународне
организације, а посебно ОХР, сада пружају
само техничку подршку.

Анализа структура које су успостављене током друге фазе иницијативе Булдожер открила је неколико поља у којима треба

предузети акцију, како би се осигурао континуирани успјех иницијативе. Кључна препорука која произилази из те анализе била је да се институционализује способност Булдожера да изрази бојазни и интересе приватног сектора. Стога се јача учешће приватног сектора ширењем присутности Булдожера у медијима и на терену. Циљ је изградња јавно-приватног дијалога, како би се то посматрало (као што је случај у другим земљама) као природна компонента дебате о комерцијалној политици. Основни механизам за одржавање тог дијалога ће бити Асоцијација послодаваца БиХ, која ће преузети одговорност за иницијативу Булдожер крајем ове године. Иницијатива за успоставу ове асоцијације појавила се прије двије године, када је ИЛО окупила организације послодаваца ФБиХ и РС да се договоре око принципа за стварање кровне структуре. У то вријеме, неформални контакти са министарством правде БиХ показали су да би захтјев за регистрацијом наишао на несагледив административни отпор. Стога формални захтјев за регистрацију никада није поднесен. Кроз координацију тима Булдожера у ОХР-у, иницирано је неколико састанака са најзначајнијим ентитетским организацијама послодаваца. Списак позваних на те састанке направљен је након консултација са међународним и домаћим организацијама, укључујући и двије најважније организације послодаваца.

За кратко вријеме, четири од пет организација послодаваца договориле су се око циљева, надлежности, организацијске структуре и других статутарних питања. То је довело до састанка Оснивачке скупштине 07. јула, што се поклопило са формалним почетком треће фазе Булдожера. На том састанку је премијеру БиХ, Терзићу и званично и јавно уручен захтјев за регистрацију. То је довело до регистрације Асоцијације послодаваца БиХ 03. септембра.

Оснивачи ове организације су Удружење послодаваца ФБиХ, Савез послодаваца РС, Удружење приватних послодаваца РС и Привредна комора Брчко. Организација послодаваца која је одлучила да не буде

оснивач ове асоцијације била је Унија удружења послодаваца РС. Асоцијација послодаваца БиХ наставиће рад иницијативе Булдожер, промовисањем успоставе дијалога између јавног и приватног сектора. Конвенционалнији форум за такав дијалог је социјално-економски савјет. Такви савјети су успостављени у многим модерним привредама. Они такођер већ постоје у ФБиХ и РС, али још увијек не и на нивоу БиХ. Логичан насљедник иницијативе Булдожер, након треће фазе стога би био Социјално-економски савјет на државном нивоу. Природан трећи партнер у том Савјету, уз Асоцијацију послодаваца и владу, је синдикат. Након недавног састанка између ИЛО-а, тима Булдожера и министра цивилних послова, Сафета Халиловића, о успостави Социјално-економског савјета БиХ, министарство је јавно позвало синдикате да “заврше процес регистрације своје организације на државном нивоу, како би имали легитимне partnere за тај задатак”. Ово упућује на то да би министарство, као и Асоцијација послодаваца, а више вољело развијати дијалог са једном, него са неколико синдикалних организација. Министарство је увјерило ОХР и ИЛО да ће Социјално-економски савјет бити укључен у њихов буџет и план рада. Синдикатима и Асоцијацији послодаваца ће требати свеобухватна подршка у развијању њихове улоге као саговорника владе о социјално-економској политици БиХ. У току је иницијатива да се процијене потребе и можда успостави и програм подршке за Асоцијацију послодаваца БиХ. Чини се да тренутно постоји празнина у долазећим програмима подршке синдикату на нивоу БиХ.

Туризам

У марту мјесецу, Високи представник утврдио је три изазова којима је требало да се суоче мјеродавни органи власти у Босни и Херцеговини уколико желе да сектор туризма- потенцијално један од најјачих извора страних валута – ступи на сцену као покретачка снага економског развоја. Високи представник позвао је на доношење

законодавства да би се основала јединствена организација која ће се бавити протмотивним пословима у туризму, а која ће имати адекватне изворе финансирања, моћи установити јединствени систем категоризације хотелских смјештајних капацитета (тако да три звјездице у једном хотелском објекту значе исто што и три звјездице у неком другом), као и најавити програм за размјену у домену подизања квалитета знања и вјештина између неких других туристичких тржишта и Босне и Херцеговине.

Од тада, туризам је укључен у средњорочни акциони план развоја (Стратегија за смањење сиромаштва), а Министарство вањске трговине и економских односа преузело је улогу координатора развоја сектора туризма.

Ово одражава и све веће слагање да туризам може постати једним од најзначајнијих ресурса за отварање нових радних мјеста и зараде у страним валутама у Босни и Херцеговини. Статистике Свјетске туристичке организације и Путничког вијећа показује да глобални туризам доноси 470 милијарди годишње а покрива 67.4 милиона радних мјеста изравно везаних за сектор туризма. Укључујући везе са осталим секторима свјетски туризам покрива 194.5 милиона радних мјеста, што представља 7.6 посто укупног броја радних мјеста. Босна и Херцеговина очигледно располаже великим потенцијалима у туризму, а укључивање у свјетско туристичко тржиште могло би донијети огромну материјалну корист за привреду Босне и Херцеговине, како ове статистике показују.

Све до сада, туризам, промоција туризма, те угоститељство и хотелијерство били су уређени на ентитетском нивоу. То је резултирало разликама које су инхибирале пословање а радило се о предусловима које треба да испуне предузећа и појединци који у овоме сектору раде, постојале су разлике и у начину финансирања промоције туризма у смислу убирања и расподеле, те разлике у начину на који се врши категоризација туристичких објеката.

Те разлике између Ентитета супротне су реалности туризма Босне и Херцеговине – постоји природна синергија у маркетингу дестинација у оба Ентитета у оквиру истих кампања.

Министарство вањске трговине и економских односа основало је двије радне групе да би се бавиле централним питањима која утичу на овај сектор:

Прва радна група ради на законодавству на државном нивоу које треба да регулише промоцију туризма, усклађивање ентитетских закона о угоститељским и туристичким објектима за чим слиједи усвајање усклађених правилника о категоризацији хотела. Ова ће група настојати и да изнађе стално рјешење за финансирање промотивних туристичких активности у Босни и херцеговини у иностранству. Радна група састоји се од представника Министарства вањске трговине и економских односа, Вањскотрговинске коморе и чланова које су именовали ентитетски министри надлежни за туризам. Овој групи правну подршку пружа ОХР.

Друга радна група за циљ има израду средњорочне стратегије развоја туризма. Овдје ће вјероватно бити укључена и уска грла у свим политикама сектора који су везани за туризам, попут доступности (транспорт) расположивости квалификоване радне снаге, заштите природних туристичких атракција (околиш) заштите споменика (културно наслеђе) те потребе за израдом политике развоја у тим секторима који подржавају сектор туризма. Радна група ће се састојати од представника Министарства вањске трговине и економских односа, ентитетских министарстава туризма и туристичких заједница (Федерација Босне и Херцеговине и Република Српска). Осим тога представници међународних организација и невладиних организација који раде на развоју туризма биће позвани да би дали свој допринос.

НАЈНОВИЈЕ ЕКОНОМСКЕ ИНФОРМАЦИЈЕ ЗА БиХ

Економски показатељи у БиХ за период јануар-октобар 2004

Извори: ЦББХ, ФБиХ и РС заводи за статистику

Индикатор	БиХ (ЦББХ просјечна)
ГДП номинални 2000 (Million KM) ГДП номинални 2003 (Million KM) Номинални пораст 2000-2003	10,050 12,170 + 21%
Индекс у индустријској производњи 05/04 у поређењу са Ø 2003 05/04 у поређењу са 05/03	N/A N/A
Индекс потрошачких цијена	0.6% (year end 2003)
Просјечна нето плата (у KM)	482.25
Број регистрованих незапослених	451.294
Број пензионера Просјечна пензија (у KM)	474,480 180
Увоз 01/04 - 08/04 (Million KM) Извоз 01/04 - 08/04 (Million KM) Дефицит	6,507,037 1,937,654 (4,569,383)

